

R

Hva har barn lyst til å gjøre ute?

Per Egil Mjaavatt

Sammendrag

Mange peker på at uteleken taper plass i den moderne barndommen. Barn har mindre kontakt med natur enn før og leker mindre ute i sine nærområder. Målet med denne studien var å se hvor stor interesse barn på ulike alderstrinn har for utendørsaktiviteter. Ca. 100 barn er fulgt over 7 år, 47 i ytterligere 3 år. Barna er stilt de samme spørsmål ved 6 ulike tidspunkt. Hva har de lyst til å gjøre ute? Studien viser at interessene endrer seg sterkt med økende alder og vi finner også betydelige interesseforskjeller mellom jenter og gutter. Mens interessen for tradisjonelt friluftsliv og høsting i naturen synker med økende alder, øker interessen for mer feriepregede aktiviteter på den ene siden og mer idrettspregede aktiviteter på den andre siden. Interessen for natur og friluftsliv er til en viss grad knyttet opp mot foreldrenes alder og utdanning og også familiens ferievener.

Abstract

Many researchers claim that the use of the outdoor playground is reduced in modern childhood. Children have less contact with nature than before and are spending less time outside in the surroundings of their home. The aim of this study was to study the interest of children in outdoor activities. Ca. 100 children were followed for 7 years, and 47 children in another 3 years. The children are asked the same questions in 6 different waves of the study. What did they want to do outdoors? The study indicates that the interests of the children change with increasing age and that the gender differences were significant for many activities. While interest in traditional outdoor activities is reduced with growing age, there is greater interest in more vacation-like activities on the one hand, and more sports-like activities on the other. Interest in nature and outdoor activities are to some extent linked to parental age and level of education and also to the family's vacation habits.

Innledning

Richard Louv vakte oppsikt og reiste debatt da han i 2005 kom med sin bok *Last Child in the Woods*. Boken ble raskt en bestselger i USA, kanskje fordi den pekte på noe de fleste har sett, men ikke artikulert og problematisert. Louv argumenterer for at barndommen mer og mer defineres gjennom urbane aktiviteter innendørs, mindre og mindre gjennom aktiviteter utendørs, og særlig ikke i fri natur. Når Louv spurte barn

om de lekte utendørs fikk han bl.a. følgende svar: "I like to play indoors better, 'cause that's where all the electric outlets are" (Louv 2005: 10). Louvs bok står i kontrast til tidligere beskrivelser av norske barns lek og uteliv og ikke minst nordmenns selvforståelse av egen kultur. Lund (1995) refererer til mangeårig folkehøgskolerektor Jon Godal som hevdet at norsk friluftsliv har tre røtter: romantikken, leiken og det frie livet i høsting og utmarksnæringer (jakt, fiske, tømmerhugst og seterdrift). Gullestad

(1992) viser til nordmenns oppfatning av at god oppdragelse innebærer turer i naturen i ferier og helger. Nilsen (2008) hevder at norske foreldre tror at glade barn er barn som leker utendørs hele året i all slags vær. Mange nordmenn har muligens fremdeles en slik oppfatning av oppdragelse og barndom, men praksis ser annerledes ut. Mangeårig leirskolelærer Anne Martinsen hevdet alt for 20 år siden at mange norske barn ikke har noe forhold til natur i det hele tatt (Martinsen 1992). For å bøte på dette ble det fra 1980 tallet mange steder i Norge etablert naturbarnehager, og i dag finnes slike over hele Norge (Foyn-Bruun 2006). Det synes imidlertid å være et fellestrekk ved barn i friluftsliv-/naturbarnehager i Norge at de kommer fra familier som er særlig interessert i friluftsliv og som bruker mye tid ute i naturen (Emilsen 2005). Mange vanlige barnehager har også økt fokus på uteliv, men omfanget av dette er relativt beskjedent grunnet utilfredsstillende uteområder og utilstrekkelig bemanning.

Barn og voksne i dag har ikke samme behov for natur som tidligere generasjoner. Når voksne blir bedt om å nevne ting de liker å gjøre, nevner de fleste ting de liker å gjøre i naturen. Når de så blir spurt om hvor ofte de gjør disse aktivitetene, er det manglende samsvar. De liker naturen, men de bruker den ikke (Martinsen 1992). Vi kan tenke at det samme gjelder barn og unge, at de liker naturen, men er lite ute i den. Vi har få studier på dette området av ny dato. I en undersøkelse av 11–16-åringers fritids- og friluftsliv i 3 norske kommuner finner Aas (1992) at barna deltar mer i friluftsliv enn det de voksne gjør i de samme kommunene. For eksempel rapporterte hele 86 prosent av barna at de i løpet av siste år hadde fisket, mens det tilsvarende tall for de over 16 år i kommunene var 58 prosent. De mest populære aktivitetene i denne studien var

bading og soling, jogging og fottur. Det var minst interesse for aktiviteter som bær- og sopp-plukking, ridning og jakt. Lidén (2003) peker imidlertid på en generell tendens til at barn i Norge bruker stadig mindre tid til lek utendørs i sitt nærmiljø. De leker nok ute, men bare av og til. Skår (2010) viser i en studie fra Brumunddal hvordan naturen i nærmiljøet de senere år har fått redusert betydning som sentral arena for barns lek og uformelle møter. Dette er en internasjonal tendens. Reduserte friarealer, økt biltrafikk og økt engstelse blant foreldrene for at det skal skje barna noe kan være forklaringer på dette (Mitchell, Kearns og Collins 2007). Lange dager i barnehage, skole og skolefritidsordning og økt deltakelse i organiserte aktiviteter bidrar nok også til denne utviklingen. Aktivitets-tid utenfor hjemmet brukes ofte på voksenstyrte aktiviteter innen idrett, og i noen grad musikk-skole og andre voksenstyrte fritidsaktiviteter. Organiserte aktiviteter og aktiviteter innendørs mer generelt dominerer, og familiens tradisjonelle helgeturer er i ferd med å forsvinne.

Tidsbruksundersøkelsene fra Statistisk sentralbyrå (Statistisk sentralbyrå 2012) har data fra 1980 til 2010 for aldersgruppen 16–24 år. De viser at andelen nordmenn som er aktive i idrett og friluftsliv en vanlig dag har gått ned, samtidig som tiden brukt til slike aktiviteter er gått ned blant de som faktisk utfører dem. Når det gjelder tid til sykkeltureturer for eksempel, brukte denne aldersgruppen (de som faktisk syklet) i gjennomsnitt 1 time og 29 minutter per dag i 1980 mot 56 minutter i 2010. I samme periode økte tiden brukt på TV og data og tiden brukt som tilskuer på sportsarrangement sterkt. Blant voksne deltakere i undersøkelsen (>24 år) øker andelen aktive og tiden brukt på idrett og friluftsliv med økt utdanningsnivå.

Norske barn tilbringer i økende grad fritiden foran TV og PC skjermer. 15-årige gutter bruker hver uke i snitt ca 44 timer foran skjermer utenom skoletiden. Jentene og de yngre guttene noe mindre (Samdal m.fl. 2009, Statistisk sentralbyrå 2012).

Vi kan tenke at det samme gjelder barn og unge, at de liker naturen, men er lite ute i den.

Brown m.fl. (2008) og Veitch, Salmon og Ball (2008) viser ved hjelp av aktivitetsregistratorer at fri lek utendørs uten voksne til stede er av vesentlig betydning for barns fysiske aktivitetsnivå. Mye tid til aktiviteter innendørs gir ofte som resultat lite fysisk aktive barn. En nasjonal norsk kartlegging av fysisk aktivitet blant barn og unge (Kolle m.fl. 2012) viser at mens 95,7 prosent av guttene og 87,0 prosent av jentene i 6-års alder tilfredsstilte WHO's minstekrav til fysisk aktivitet (i gjennomsnitt 60 minutter per dag) var andelen sunket til 86,2 prosent av guttene og 69,8 prosent av jentene i 9-års alder videre til 43,2 prosent av jentene og 58,1 prosent av guttene blant 15-åringene. Dette vil kunne få konsekvenser for fremtidig helse (Strong m.fl. 2005) og også for barnas kognitive utvikling og læreevne (Tompsonowski m.fl. 2008). Både for gutter og jenter synker andelen aktiviteter som innebærer høy grad av fysisk aktivitet med økende alder. Det er nok også naturlig at antallet ulike aktiviteter synker med økende alder og at de eldre barna konsentrerer seg om færre aktiviteter (Cherney og London 2006). Aas (1992) fant at det var små aldersforskjeller når det gjaldt interesse for aktiviteter som bading, soling, telttur og fiske. Men det var signifikant færre av de eldre barna som hadde lyst til å plukke sopp og bær.

Louv (2005) og også Hendricks (2001) viser til mange uheldige sider ved en utvikling som fjerner barna fra lek i naturen. En side er at utviklingen ser ut til å kunne ha en negativ innvirkning på fysisk og mental helse, en annen side er at barns forståelse for, og holdninger til, viktige sammenhenger i naturen svekkes, og at dette også kan føre til et svekket miljøengasjement. Noe som støttes av Chawla (1995, 2006) i hennes undersøkelser rundt miljøaktivisme.

Barns hverdagsaktiviteter er viktig for tilegnelsen av sosial og kulturell kunnskap og praksis (Larson og Verma 1999). Både mor, far og venner er viktige rollemodeller i forhold til å få interesse for ulike fritidsaktiviteter. Aas (1992) fant for eksempel at det var far som var den viktigste årsak til at norske barn fikk interesse for fiske, mor betydde mest for interessen for musikk. Jeanes (2010) viser i en review-artikkel betydningen av at foreldre og barn har felles aktiviteter og opplevelse i fritiden. Det styrker familien, det styrker båndene mellom foreldre og barn og det gir føringer for barns interesser.

Forskere har i mange år studert mulige forskjeller mellom jenter og gutter når det gjelder preferanser for lek og fritidsaktiviteter. MacCoby (1990, 1998) har argumentert for at jenter og gutter utvikler to ulike kulturer med en del aktiviteter som hovedsakelig gjøres av jenter, andre hovedsakelig av gutter. MacCoby studerte barn i grunnskolen (*middle school*) og fant at jenter og gutter hadde ulike fritidsaktiviteter og ulike måter å leke på. Ødegårdstuen (1995) så på hvilke preferanser barn i 3. og 6. klasse hadde i forhold til aktiviteter i friluft. Hun så spesifikt på kjønnsforskjeller og at flere gutter enn jenter hadde lyst til å jakte, fiske, gå på ski, klatre og ro, mens flere jenter enn gutter hadde lyst til å sole seg,

bade, ri, plukke blomster og plukke bær. Hun fant små forskjeller mellom barn i by og barn fra landsbygda. Underwood (2004) og Rose og Rudolph (2006) nyanserer begrepene jente- og gutteaktiviteter ved å hevde at gutter og jenter kan like de samme aktivitetene og ha de samme preferanser, men i ulik grad.

Aas (1992) fant i sin undersøkelse at det var omtrent like mange jenter som gutter som *ønsket* å begynne med ridning, jakt og fiske, men når det gjaldt faktisk aktivitet var det flere gutter enn jenter som drev jakt og fiske, og flere jenter enn gutter som drev med ridning. Han fant ingen kjønnsforskjeller i deltakelse og interesse for aktiviteter som jogging, fottur, skitur og sykkelstur, men signifikante forskjeller for aktiviteter som bading, soling, plukking av sopp og bær (flestep jenter) og når det gjaldt aktiviteter som å dra på telttur og å kjøre slalåm (flestep gutter). I en undersøkelse av ungdom fra Oslo viser Strandbu (2000) at 44 prosent av jentene og 37 prosent av guttene hadde vært på tur i skog og mark den siste måneden. Den viktigste grunnen til at ungdommen hadde vært på tur var ønsket om å være sammen med venner. Få drev tradisjonelle høstingsaktiviteter som bærplukking, jakt og fiske.

Cherney og London (2006) finner at gutter bruker mer tid på fritidsaktiviteter enn jenter. Guttene bruker også mer tid enn jentene på dataspill, og sitter som nevnt flere timer foran skjerm i uka enn det jentene gjør (Samdal m.fl. 2009). På den annen side er guttene også mer opptatt av aktiviteter som innebærer konkurranse og mer intens fysisk aktivitet enn jentene (Bradley m.fl. 2000). Guttenes preferanser blir også gradvis mer maskuline med økende alder (Cherney og London 2006).

Formålet med studien

Jeg vil i denne artikkelen se på barns preferanser for et bredt spekter av utendørs aktiviteter. I hvor stor grad endrer barnas preferanser seg med økende alder, og er det store forskjeller mellom jenters og gutters preferanser? Ved bruk av spørreskjema oppgir også barna hvor mye de faktisk deltar i noen av aktivitetene. Er det samsvar mellom hva barna har lyst til å gjøre og hva de sier de gjør? Elevene oppgir hvor ofte de er sammen med familien sin ute i skog og fjell. Er det sammenheng mellom barnas oppgitte interesse for friluftaktiviteter og tid brukt med familien i naturen? Vi har videre opplysninger om foresattes alder og utdanning. Er det sammenheng mellom disse variablene og barnas interesse for friluftaktiviteter?

Design og metode

Denne artikkelen bygger på prosjektet "Barn-Bevegelse-Oppvekst" (Mjaavatn og Gundersen 2005) som omfatter 3 barneskoler med i alt 5 klasser som er fulgt fra første klasse til syvende klasse, med datainnsamling i første, andre, tredje, fjerde og syvende klasse. De tre skolene ligger alle i samme by, en by i det sørlige Norge som ved prosjektstart hadde ca. 72000 innbyggere. Skolenes elevtall varierer fra ca. 220 til ca. 300. Skolene ligger i utkanten av bysentrum, nær naturområder. Alle tre skoler rekrutterer elever fra ulike sosiale lag, og det er ingen signifikante forskjeller mellom skolene når det gjelder elevenes sosioøkonomiske bakgrunn. Siden barna bor utenfor bykjernen, bor også de fleste i enebolig eller rekkehus. Hele 95,7 prosent av barna bodde i bolig med egen hage. De samme elevene ble studert i tiende klasse. Da gikk elevene på 3 nye skoler og re-

presenterte 3 ulike klasser. Utvalget er ikke et trukket, representativt utvalg, men et bekvemmelighetsutvalg der vi valgte skoler som deler av prosjektgruppen allerede hadde kontakt med (McQueen og Knussen 2006). Prosjektet har barns oppvekst og utvikling i fokus, og omfatter en rekke tester samt spørreskjema/intervjudata fra barna selv, deres lærere og også spørsmål til barnas foreldre om blant annet alder, livsstil, familieforhold, utdanning og yrke. Prosjektet ble gjennomført i perioden 2000–2010. Denne artikkelen tar utgangspunkt i en delundersøkelse som dreier seg om hva barn har lyst til å gjøre utendørs.

En rekke forskere har studert barns preferanser for ulike typer fritidsaktiviteter. De Bruyn og Cillessen (2008) for eksempel, brukte en web-basert spørreliste som inneholdt 70 ulike fritidsaktiviteter. Mange av disse var innendørsaktiviteter som kunst-

maling, strikking, tegning eller samling av teddybjørner. Andre var utendørsaktiviteter som interesse for blomster, fiske, skigåing eller fotball. Ødegårdstuen (1995) benyttet et spørreskjema med 14 naturbaserte friluftaktiviteter. Hennes skjema tok utgangspunkt i en tidligere norsk rapport om fritidsaktiviteter i Norge (Kleiven 1992). Min artikkel bygger på det samme skjemaet, dels også på De Bruyn og Cillessens (2008) skjema, og omfatter totalt 28 ulike aktiviteter.

Barna fikk hvert år det samme skjema med de samme 28 ulike aktivitetene. De skulle krysse av de aktivitetene de hadde lyst til å drive med utendørs. I første og andre klasse ble skjemaet lest opp for hver enkelt elev av en testleder som krysset av i tråd med barnas svar. Antall svar varierte noe fra år til år, flest svar fikk vi i syvende klasse der 106 elever deltok i undersøkelsen.

Tabell 1. Totalutvalget. Antall jenter og gutter som deltok i prosjektet på ulike klassetrinn.

	1. klasse	2. klasse	3. klasse	4. klasse	7. klasse	10. klasse
Jenter	50	53	49	54	53	27
Gutter	43	38	38	37	53	25
Totalt	93	91	87	91	106	52

Tabell 1 viser hvor mange jenter og gutter som deltok de ulike årene. En del elever sluttet på skolen i løpet av barneskoletiden, andre kom til. I tiende klasse har vi bare data fra 52 elever. Dette skyldes delvis at elevene nå gikk i ungdomsskolen og var spredt på flere nye skoler. Jeg vil i denne artikkelen først og fremst se på det totale utvalget hvert år, men vil også vise longitudinelle data der de samme barna har svart på de samme spørsmålene på omtrent samme tid gjennom 10 år. Totalt 47 elever som var med i dette longitudinelle løpet besvarte alle spørsmål, 25 jenter og 22 gutter.

Jeg har sammenlignet data fra disse 47 elevene med data fra de som ikke deltok alle år. Det er små forskjeller mellom det longitudinelle utvalget og den gruppen elever som ikke deltok hvert skoleår. Av 140 mulige kombinasjoner klassetrinn-aktivitet fra første til syvende klasse, var det kun ved 12 kombinasjoner (de fleste gjaldt første klassetrinn) det var en signifikant forskjell mellom utvalgene. Heller ikke når det gjelder sosioøkonomisk bakgrunn er det signifikant forskjell mellom utvalgene. Det longitudinelle utvalget vil derfor i hovedsak også representere totalutvalget.

Aktivitetene i spørreskjemaet er plassert i tilfeldig rekkefølge, men er i denne artikkelen delt inn i 6 grupper. Friluftsliv er her definert som "opphold og fysisk aktivitet i friluft i fritiden med sikte på miljøforandring og naturopplevelse" (St. meld. 39 2000–2001). Det er imidlertid ikke alltid klart hvilke aktiviteter som skal regnes som friluftsliv. Høsting i naturen er en form for friluftsliv, men her har jeg skilt ut aktiviteter som tradisjonelt har hatt et nytteperspektiv. Ridning er lagt under idrettsaktiviteter fordi mange jenter er aktive i ryttersport, mens det å ha lyst til å ro står under friluftsliv fordi roing som idrett har liten utbredelse blant barn.

Aktivitetene er som følger:

1. Høsting i naturen: å plukke markblomster, bær og sopp, jakt og fiske (Bare tiende klassingene er gamle nok til å gå på jakt, men barna er spurt *om hva de kunne ha lyst til å gjøre.*)
2. Andre friluftslivsaktiviteter: klatre i trær og klatre i fjell, gå på skitur, ake, ro, være på telttur, se på fugler og dyr i naturen.
3. Idrettsaktiviteter: Gå på skøyter, kjøre slalåm, kjøre snøbrett, ri, spille fotball, jogge.
4. Tradisjonelle leker. Her er det tatt med noen uteleker som tradisjonelt har vært vanlig blant norske barn slik de bl. a. er beskrevet i boken *Barns uteleker* (Steinsholt 2011): Hoppe tau, hoppe paradiset, bygge hytte.
5. Vanlige ferieaktiviteter: Grilling, bading og soling.
6. Lek og transport: å bruke sykkel, sparkesykkel, rullebrett og rulleskøyter.

Vi har også spurt barna om de liker å være ute i skog og fjell og om hvor ofte familien

er ute i naturen på hverdager, i helger og i ferier.

Statistisk behandling av materialet er foretatt med SPSS, og de fleste rapporterte resultater er basert på krystabeller og kjiqvadrat tester. Cramers V er brukt som effektmål for sammenhengen mellom kjønn og de ulike aktivitetene (Rea og Parker 2005). Her tolkes verdier under .10 som uttrykk for en ubetydelig sammenheng, verdier mellom .10 og .20 indikerer en svak sammenheng. Verdier mellom .20 og .40 indikerer en moderat sammenheng, mellom .40 og .60, en relativt sterk sammenheng, .60-.80 en sterk sammenheng og over .80 en meget sterk sammenheng.

Resultater

Liker du å være ute i skogen og på fjellet?

Den norske tidsnyttingsundersøkelsen fra 2010 viser at bare 1–2 prosent av gutter og jenter i alderen 9–15 år var på skitur eller på annen tur i skog og mark en gjennomsnittsdag i sesongen. Tilsvarende var 2 prosent av guttene og 1 prosent av jentene på fisketur. 28 prosent av guttene og 19 prosent av jentene drev organisert idrett en gjennomsnittsdag i 2010 (Statistisk sentralbyrå 2012). At så få oppgir at de driver med friluftsliv en gjennomsnittsdag betyr ikke nødvendigvis at de misliker dette. Vi har spurt barna om hvor godt *de liker* å være ute i skog og fjell. I fjerde klasse sier drøyt halvparten av barna at de liker godt å være ute i skog og fjell. Men denne interessen for friluftsliv synker sterkt med økende alder. Tabell 2 viser resultatene (prosentandel) fra de samme elevene for fjerde, syvende og tiende klasse. Det er ingen signifikante kjønnsforskjeller her, men en klar forskjell mellom klassetrinnene ($p < 0.01$). Mens litt over halvparten av elevene i fjerde klasse

sier de liker godt å være ute i skog og fjell, er det bare litt over en femtedel som sier det samme i tiende klasse.

Tabell 2. Andelen (prosent) jenter og gutter som sier de liker godt å være ute i skog og fjell. Det er her de samme elevene som svarer hvert år. (n=47)

	4. klasse	7. klasse	10. klasse
Jenter	64,0	32,0	24,0
Gutter	50,0	43,5	20,8
Totalt	57,1	37,5	22,4

Ca. 20 prosent av barna på alle klassetrinn oppgir at de tilbringer deler av feriene i skog og fjell. 18,9 prosent av barna i syvende klasse oppgir at de ofte er ute i naturen sammen med venner, 43,7 prosent var sjelden eller aldri ute. I tiende klasse var det 5,8 prosent som oppga at de ofte var ute i naturen med venner, 51,9 prosent av barna sa de sjelden eller aldri var ute. Tidsnyttingsundersøkelsen fra 2010 (Statistisk sentralbyrå 2012), rapporterer om generasjonsforskjeller og forskjeller mellom ulike sosialgrupper når det gjelder friluftsliv. Eldre nordmenn og personer med høyere utdanning er mer ute i skog og mark enn andre deler av befolkningen. I vår undersøkelse viser en bivariat korrelasjon en sammenheng mellom mors alder og familiens og barnas bruk av skog og mark i helger og ferier. Fra og med fjerde klasse er sammenhengen signifikant, men ikke veldig sterk ($r=.240 - .294$, $p<0.05$). Barn av eldre mødre er mer ute i naturen enn barn av yngre mødre. Dette gjelder uavhengig av antall søsken og søskens alder. Vi finner samme tendens når det gjelder fars alder, men her er sammenhengen mindre klar. Det er særlig barn av mødre med utdanning utover videregående skole som er mye ute i skog og mark i helger og ferier. Her er imid-

lertid sammenhengen bare signifikant for fjerde klasse ($r=.300$, $p<0.01$).

Høsting i naturen

Generelt – og ikke uventet – er det flere yngre enn eldre barn som har lyst til å være med på aktiviteter ute. Dette gjelder for de fleste av de ulike aktivitetene. Ved aktiviteter som å plukke bær, blomster, se på fugler og dyr eller bygge hytte er det mer enn 50 prosentpoeng forskjell mellom elevene i første klasse og elevene i tiende klasse både blant jenter og gutter. Å plukke markblomster, sopp eller bær ser ut til å være svært lite populært når en kommer opp i syvende klasse og videre i ungdomsskolen. Tabell 3 viser hvordan interessen for disse aktivitetene synker gjennom grunnskolen. Barna svarer ikke det samme fra år til år. Det de ikke har lyst til det ene året, har de kanskje lyst til å gjøre året etter. Av de elevene som var med i prosjektet gjennom hele grunnskolen var det bare 2 jenter og 1 gutt som svarte ja på lyst til å plukke bær på alle alderstrinn. Tabell 3 viser likevel at det skjer store endringer fra fjerde til syvende klasse når det gjelder lyst til å være med på høsting i naturen. Andelen som er positive til slike aktiviteter synker signifikant fra fjerde til syvende klasse ($p<.001$). Unntaket fra dette er jakt og fiske der guttene viser stor interesse både i syvende og tiende klasse.

Når det gjelder interesse for høsting i naturen, finner vi klare kjønnsforskjeller. Tabell 3 viser resultater av en kjiqvadrat test. Den viser signifikante forskjeller mellom gutter og jenter for alle klassetrinn når det gjelder interesse for å gå på jakt, og for alle klassetrinn unntatt syvende klasse når det gjelder lyst til å fiske og plukke markblomster. Vi finner også en signifikant forskjell mellom jenter og gutter i første og tiende klasse når det gjelder lyst til å plukke bær. Effektverdien for kjiqvadrat testen er

beregnet ved hjelp av Cramers V. Den viser en fra moderat til relativt sterk sammen-

heng mellom kjønn og lyst til å fiske og gå på jakt for.

Tabell 3. Prosentandelen jenter (venstre tall) og gutter (høyre tall) som har lyst til å plukke markblomster, bær og sopp, samt gå på jakt og fiske.

	1. klasse	2. klasse	3. klasse	4. klasse	7. klasse	10. klasse
Blomster	80,0 – 27,9 ***	77,4 – 42,1 **	65,3 – 26,3 ***	63,0 – 16,2 ***	9,4 – 3,8	18,5 – 0,0 *
Bær	88,0 – 65,1 **	69,8 – 57,9	59,2 – 57,9	57,4 – 37,8	26,4 – 17,0	29,6 – 8,0 *
Sopp	22,0 – 20,9	30,2 – 34,2	22,4 – 28,9	24,1 – 16,2	5,7 – 11,3	0,0 – 8,0
Fiske	54,0 – 76,7 *	66,0 – 86,8 *	55,1 – 84,2 **	59,3 – 75,7	26,4 – 54,7 **	18,5 – 60,0 **
Jakte	8,0 – 25,6 *	15,1 – 65,8 ***	14,3 – 34,2 *	11,1 – 37,8 **	9,4 – 50,9 ***	7,4 – 32,0 *

* Forskjellen mellom jenter og gutter er signifikant $p < 0.05$ (** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$).

alle klassetrinn (Cramers V varierer fra .235 - .520). Det er guttene som har mest lyst til slike aktiviteter. Det er også en relativt sterk kjønnseffekt når det gjelder lyst til å plukke blomster (Cramers V = .523 for første klasse). Dette er klart en jenteaktivitet. Når det gjelder lysten til å plukke bær, er effekten av kjønn signifikant og moderat i første og tiende klasse i favør av jentene, mens det er en svakere sammenheng på de øvrige klassetrinn. Barna har i liten grad lyst til å plukke sopp, det er nok mindre vanlig i befolkningen. Det er bare i tiende klasse vi finner en liten effekt av kjønn på denne aktiviteten (ns., Cramers V = .208) og det er noen få av guttene som har lyst til å plukke sopp.

Ut fra fordelingen har vi i denne studien kategorisert mødre som var over 35 da barnet begynte på skolen som eldre mødre. Vi har også sett på foreldrenes utdanning. På alle alderstrinn er det en tendens til at det er barn av eldre mødre som har lyst til å plukke blomster, men forskjellen mellom barn av eldre og yngre mødre er bare

signifikant ($p < 0,01$) for førsteklasingene (Cramers V > .20 - en moderat sammenheng). Når det gjelder lyst til å plukke sopp og bær er det også her en gjennomgående tendens til en sammenheng med mors alder, men her er sammenhengen svakere (Cramers V < .20) Vi finner en svak til moderat sammenheng mellom foreldrenes utdanning og lyst til å plukke bær. Høy utdanning hos foreldrene ser ut til å øke sjansen for at barna har lyst til høstingsaktiviteter. Det er ingen klar sammenheng mellom mors alder og utdanning og barnas lyst til å drive jakt og fiske. Vi finner heller ikke en klar sammenheng mellom barnas lyst til jakt og fiske og at familien ofte er ute i skog og mark. Interesse for jakt og fiske henger trolig mer sammen med tradisjoner og ferdigheter i familien, tradisjonelt kanskje særlig hos far.

Tradisjonelt friluftsliv

Interessen for å gå på skitur er noenlunde konstant fra første til fjerde klasse, men synker noe til syvende klasse. (Forskjellen

mellom fjerde klasse og syvende klasse er signifikant, $p < .05$.) Ved denne aktiviteten er det liten forskjell mellom jenter og gutter på alle alderstrinn. 70,4 prosent av jentene og 62,8 prosent av guttene i første klasse har lyst til å gå på skitur. For tiende klasse er tilsvarende tall 40,7 for guttene og 36,0 for jentene. Blant elevene som deltok i undersøkelsen alle 10 år var det 3 jenter og 5 gutter som alle år sa de hadde lyst til å gå på skitur. 7 av disse var mye ute i skog og mark med sin familie.

Vi har laget en sumskår for familiens bruk (i henhold til barnas opplysninger) av skog og fjell gjennom 10 år. Det er ingen forskjell mellom jenter og gutter her. Sumskåren er firedelt ved hjelp av SPSS (rank cases). En kjiqvadrat test viser en signifikant og relativt sterk sammenheng mellom ferievener og lyst til å gå på skitur ($p < .05$, Cramers $V = .415$). De barna som har mest lyst til å gå på skitur er også de barna som er mest ute i skog og mark i feriene. Det er en positiv, men svakere og ikke signifikant sammenheng mellom lyst til å gå på skitur og det at familien er mye ute i naturen på hverdager og i helger.

Mange har lyst til å dra på telttur og det er liten forskjell mellom jenter og gutter. Et unntak gjelder tiende klasse der det er klart flest jenter som har lyst til å ligge i telt. Her er forskjellen signifikant ($p < .01$, Cramers $V = .389$ – en moderat effekt av kjønn). Minst interesse for telttur finner vi i 1. klasse men for øvrig er det liten forskjell mellom klassetrinnene, der over 80 prosent av elevene var interessert i 2. 3. og 4. klasse. Også på dette området var det en sammenheng med hvor mye tid familien brukte i skog og mark. Blant elevene som var med i undersøkelsen i 10 år, var det 7 jenter og 2 gutter som alle år anga de hadde lyst til å dra på telttur. 8 av disse var mye ute i skog og fjell med familien i helger og ferier.

Flere jenter enn gutter har lyst til å ake i første klasse og tiende klasse, men kjønnsforskjellen er bare signifikant for de eldste. Når det gjelder lyst til å ro finner vi ingen signifikante kjønnsforskjeller. Litt under halvparten av barna i småskolen sier de har lyst til å ro. For syvende og tiende klasse har denne andelen sunket til ca. en fjerdedel.

Interessen for å se etter fugler og dyr i naturen synker fra å omfatte over 60 prosent av barna i småskolen til under 20 prosent i syvende og tiende klasse. Vi finner på noen klassetrinn en tendens til størst interesse blant jentene.

I vår undersøkelse synker interessen for å klatre sterkt med alderen. Mens 82 prosent av jentene i første klasse har lyst til å klatre i trær, er det bare 32 prosent av jentene i syvende klasse og 11 prosent i tiende klasse som har lyst til dette. Det er liten forskjell mellom jenter og gutter, men det er i første klasse signifikant flere jenter enn gutter som har lyst til å klatre ($p < 0,05$). Men som for mange andre ønskede aktiviteter – lyst til å klatre er ikke det samme som mulighet til å klatre – og at en faktisk gjør det. Å klatre i trær forutsetter at det er trær tilgjengelig.

Idrettsaktiviteter

Noen av barnas uteaktiviteter inngår også i organisert idrett. Fotball er suverent mest populært. Mens ingen jenter og bare 5 gutter spilte organisert fotball i første klasse, var det 22,4 prosent av jentene og hele 72,1 prosent av guttene i første klasse som hadde lyst til å spille fotball. Fra andre klasse var det ca. en tredjedel av guttene som spilte organisert fotball, og over

Joggebolgen har lenge regjert blant voksne mosjonister.

80 prosent som sa de hadde lyst til å spille fotball. Tilsvarende var det i syvende klasse 20 prosent av jentene som spilte organisert fotball, og 64 prosent som sa de hadde lyst til dette. Det er en signifikant kjønnsforskjell fram til og med tredje klasse (Cramers V varierer fra .225 til .497). Fra fjerde klasse er det ingen signifikant forskjell i fotballinteressen mellom jenter og gutter.

Mens ca. en fjerdedel av barna i første klasse sier de har lyst til å kjøre slålåm og stå på snøbrett, er det ca. halvparten som oppgir dette fra og med andre klasse. Denne interessen holder seg til og med tiende klasse og det er ingen signifikant forskjell mellom jenter og gutter. Når det gjelder lyst til å gå på skøyter finner vi en svak sammenheng med kjønn der jentene viser større interesse enn guttene. Forskjellen er signifikant ($p < .05$) for tredje og fjerde klasse. 63 prosent av barna i første klasse har lyst til å gå på skøyter, og interessen stiger opp til 84 prosent i fjerde klasse. I tiende klasse er det 46 prosent som sier de har lyst til å gå på skøyter. Det er ingen forskjell mellom jenter og gutter blant de eldste barna.

Nesten ingen av barna driver organisert ryttersport, men det er ved lysten til å ri vi finner de største forskjellene mellom jenter og gutter. Andreklassingene er de som er mest interessert i å ri (81,1 prosent av

jentene, 39,5 prosent av guttene), mens interessen er kraftig redusert når en kommer til tiende klasse (18,5 prosent av jentene, 0,0 prosent av guttene). Effekten av kjønn er sterkest i fjerde klasse (Cramers $V = .441$).

Joggebølgen har lenge regjert blant voksne mosjonister. Mange barn har også lyst til å jogge. Det er riktignok ikke mer enn 25,8 prosent av førsteklasingene, men alt i andre klasse er det 55,0 prosent av barna som sier de har lyst til å jogge. Det er omtrent like stor andel jenter som gutter som har lyst til å jogge, med unntak av tiende klasse der hele 85,2 prosent av jentene har lyst til å jogge, mot 56,0 prosent av guttene. Denne forskjellen er signifikant ($p < .05$) og effekten av kjønn er moderat (Cramers $V = .322$).

Tradisjonelle leker

Å hoppe tau og hoppe paradiset har lange tradisjoner i norsk barnekultur. Denne undersøkelsen viser at interessen for disse aktivitetene er sterkt til stede til og med fjerde klasse, men synker så radikalt fram til syvende klasse. Vi finner også klare kjønnsforskjeller. Jentene har signifikant større lyst til å hoppe tau på alle alderstrinn. Effekten av kjønn er sterk (Cramers $V = .649$) i fjerde klasse, moderat (Cramers $V = .244$) i syvende klasse.

Tabell 4. Prosentandelen jenter (venstre tall) og gutter (høyre tall) som har lyst til å hoppe tau, hoppe paradiset og bygge hytte.

	1. klasse	2. klasse	3. klasse	4. klasse	7. klasse	10. klasse
Hoppe tau	78,0 – 20,9 ***	90,6 – 39,5 ***	89,8 – 26,3 ***	74,1 – 10,8 ***	34,0 – 13,2 *	25,9 – 4,0 *
Hoppe paradiset	54,0 – 14,0 ***	77,4 – 36,8 ***	73,5 – 7,9 ***	68,5 – 10,8 ***	11,3 – 1,9	11,1 – 0,0
Bygge hytte	84,0 – 76,7 *	86,8 – 81,6 ***	89,8 – 89,5 *	92,6 – 94,6 **	41,5 – 50,9 ***	14,8 – 20,0 *

* Forskjellen mellom jenter og gutter er signifikant $p < 0.05$ (** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$).

Når det gjelder lyst til å hoppe paradis, er forskjellen mellom jenter og gutter signifikant for første til fjerde klasse. I tredje klasse er kjønnseffekten sterk (Cramers $V = .654$). Også for første, andre og fjerde klasse er effekten relativt sterk (Cramers $V = .409 - .570$). Hele 92,6 prosent av jentene og 94,6 prosent av guttene i fjerde klasse har lyst til å bygge hytte. Men så faller lysten sterkt til syvende klasse og videre til tiende klasse der bare 14,8 prosent av jentene og 20 prosent av guttene har lyst til å bygge hytte. Det er små forskjeller mellom jenter og gutter, men en tendens til at mens det er flest jenter som har lyst til å bygge hytte i første klasse, er det flest gutter i syvende og tiende klasse.

Vanlige ferieaktiviteter

Nesten alle barna har lyst til å bade. Det gjelder 96 prosent av jentene i første klasse og 100 prosent av jentene i tiende klasse. På begge disse klassetrinnene er det signifikant flere jenter enn gutter som har lyst til å bade ($p < 0,05$. Cramers $V = .200 - .339$). Vi finner også flest jenter som har lyst til å sole seg. Her er forskjellen mellom kjønnene signifikant for andre, fjerde, syvende og tiende klassetrinn. 92,6 prosent av jentene i tiende klasse har lyst til å sole seg, mot bare 60,0 prosent av guttene (Cramers $V = .229 - .387$). 44 prosent av jentene og 42 prosent av guttene svarer ja på lyst til å grille gjennom alle år fra første til tiende klasse.

Tabell 5. Prosentandelen jenter (venstre tall) og gutter (høyre tall) som har lyst til å sole seg, grille og bade.

	1. klasse	2. klasse	3. klasse	4. klasse	7. klasse	10. klasse
Sole seg	54,0 – 34,9	75,5 – 44,7 **	61,2 – 42,1	61,1 – 37,8 *	73,6 – 35,8 ***	92,6 – 60,0 **
Grille	76,0 – 81,4	79,2 – 84,2	79,6 – 81,6	85,2 – 73,0	60,0 – 64,2	96,3 – 88,0
Bade	96,0 – 83,7	94,3 – 97,4	81,6 – 86,8	96,3 – 89,2	96,2 – 92,5	100-80,0 *

* Forskjellen mellom jenter og gutter er signifikant $p < 0,05$ (** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$).

Lek/Transport

Sykkel og sparkesykkel er svært populært blant barna til og med fjerde klasse. Mens ca. 90 prosent av barna på de laveste klassetrinnene har lyst til å sykle, gjelder dette for 67,9 prosent av barna i syvende klasse og 48,1 prosent i tiende klasse. Det er ingen forskjell mellom jenter og gutter når det gjelder lyst til å sykle, og heller ingen store forskjeller når det gjelder lyst til å bruke sparkesykkel. 74,2 prosent av førsteklasingene har lyst til å bruke sparkesykkel. Størst andel finner vi i fjerde klasse der 91,2

prosent av barna sier de har lyst å bruke sparkesykkel, minst andel i tiende klasse der dette gjelder 23,1 prosent. Det er få jenter som sier de har lyst til å bruke rullebrett, men 60,5 prosent av guttene i andre klasse har lyst til dette. Det er også en stor forskjell mellom jenter og gutter i tiende klasse. Her har 32,0 prosent av guttene lyst til å bruke rullebrett, mot bare 3,7 prosent av jentene. Det er en signifikant, men moderat effekt av kjønn ved denne aktiviteten fra og med andre klasse (Cramers V varierer fra .175 til .374). Av elevene som

var med alle 10 år i undersøkelsen var det 8 jenter og 5 gutter som oppga lyst til å sykle på alle klassetrinn.

Vi ser imidlertid til dels store forskjeller knyttet til kjønn og alder når det gjelder lyst til å drive med ulike aktiviteter.

Mens rullebrett ikke overraskende ser ut til å være en gutteaktivitet der det blant guttene er relativt liten forskjell mellom småskolen og tiende klasse, er rulleskøyter en jenteaktivitet som i vårt materiale ser ut til å være særlig populært i småskolen. I andre klasse sier 90,6 prosent av jentene at de har lyst til å gå på rulleskøyter. Prosentandelen gutter ligger 30 prosent lavere. Forskjellen mellom jenter og gutter i småskolen er signifikant ($p < .001$ for tredje og fjerde klasse, $p < .05$ for andre klasse). Kjønnseffekten målt med Cramers V er moderat ($< .40$). Flere jenter enn gutter har lyst til å gå på rulleskøyter på alle klassetrinn, men i tiende klasse gjelder dette ganske få elever.

Diskusjon

Det er en svakhet ved prosjektet at det bare omfatter ca. 100 barn. Det er også en svakhet at barna kommer fra samme geografiske område selv om de representerer et bredt utvalg av den lokale befolkning. Styrken er at prosjektet har gått over 10 år og at de samme instrumenter er brukt med samme betingelser og de samme testledere gjennom alle årene. Datainnsamlingen har vært svært omfattende og muliggjør kontroll for en rekke variabler.

I Norge har vi nok ennå ikke sett "the last child in the woods" (Louv 2005), men utviklingen ser ut til å gå i samme retning. I en rapport fra Nasjonalt folkehelseinstitutt

(2008) reises det en bekymring for at ungdoms deltakelse i tradisjonelle friluftsk aktiviteter har falt kraftig siden 1970-tallet. Dette er i tråd med Lidén (2003) som hevder at barn bruker stadig mindre tid til lek uten dørs. Oppslutningen om nye aktiviteter som terrengsykling, frikjøring på ski og elvepadling har ikke økt i en grad som kompenserer for frafallet fra tradisjonelle aktiviteter. Det prosjektet det rapporteres fra i denne artikkelen er et longitudinelt prosjekt som ikke kan dokumentere hvordan f.eks. interessen for friluftsliv hos 10-åringer har endret seg over tid. Prosjektet viser imidlertid at interessen avtar sterkt med økende alder og at det blant syvende klassinger er svært liten interesse for mange aktiviteter, med unntak av bading, grilling og soling. Dette er aktiviteter som i Norge ofte foregår på stranda og i hagen og ikke ute i skog og fjell og inngår normalt ikke under en definisjon av friluftsliv som innebefatter "miljøforandring og naturopplevelse" (St. meld. 39 2000–2001). Det at interessen for tradisjonelt friluftsliv avtar med alderen har trolig med moderne ungdomskultur å gjøre. Vi har undersøkt barn i by, der mer urbane aktiviteter hører ungdomstiden til (Skår 2010). En ser også av denne undersøkelsen at når det gjelder idrettsaktiviteter er det til dels stor forskjell mellom hva barna sier de har lyst til å gjøre – og hva de faktisk gjør. Omfanget av aktivitetene er langt mindre enn lysten til å gjøre dem. Det er grunn til å tro at en vil finne samme tendens når det gjelder tradisjonelt friluftsliv. Hyttebygging kan ikke regnes som tradisjonelt friluftsliv, men svært mange barn i småskolealder har lyst til å bygge hytte. I mange lokalmiljø – særlig i byene – er dette vanskelig fordi en mangler både byggesteder og byggematerialer. Det er nok derfor langt flere som har lyst til å bygge hytte enn de som faktisk gjør det.

Manglende kontakt med ubearbeidet natur, skog og fjell som barn vil kunne føre til manglende interesse for natur- og miljøvern som eldre (Hendricks 2001). Bare 22,4 prosent av elevene i tiende klasse sier de godt kan like å være ute i skog og fjell. I ungdomsårene betyr jevnaldrende mye. Det er talende for utviklingen at over halvparten av tiendeklassingene sier de sjelden eller aldri er ute i naturen sammen med venner. Dette tilsvarende tall fra Strandbu (2000) sin undersøkelse om ungdom i Oslo. Vårt materiale bekrefter også andre undersøkelser (Statistisk sentralbyrå 2012) som viser en alders- og klasse-dimensjon i forhold til natur. Det er barna med de eldste mødrene og foreldrene med den høyeste utdannelsen som har mest lyst til å drive med aktiviteter i naturen.

Barna har rapportert om hvor ofte de er ute i skog og fjell i helger og ferier gjennom 10 år. Vi finner ingen forskjell mellom jenter og gutter på dette området. Vi ser imidlertid til dels store forskjeller knyttet til kjønn og alder når det gjelder lyst til å drive med ulike aktiviteter. Således er rene lekaktiviteter som å hoppe tau og paradisi, og høstingsaktiviteter som å plukke blomster og bær særlig populært blant jenter i småskolen. Jakt og fiske er mest populært blant guttene. Ferieaktiviteter som å grille, bade og sole seg øker i popularitet med økende alder. Jentene har i større grad enn guttene lyst til å sole seg, noe som kanskje avspeiler dagens kroppsideal. I dette prosjektet er det forskjell i aktivitetspreferanser mellom jenter og gutter uavhengig av alder ved en rekke aktiviteter. Det gjelder ikke sykling. Sykkelen er viktig i barns hverdag. Ca. 90 prosent av barna på de laveste klassetrinnene har lyst til å sykle mot ca. 50 prosent i tiende klasse. Sykkelen er nok først og fremst et middel for transport til skole og venner.

Kylin (2004) fulgte svenske barn i alderen 9–13 år til deres lekesteder. Hyttebygging var en viktig del av leken for de yngste både blant jenter og gutter. Men de eldste barna snakket om dette som noe de gjorde før. Vi ser også i vår studie at hyttebygging er særlig populært i småskolen, mindre populært i syvende klasse. Å klatre i trær og fjellknauser har også tradisjonelt vært en populær aktivitet blant barn (Hart 1979). Crow og Bowen (1997) studerte barns lek i naturen og fant at mange barn var glad i å leke nær og i trær. Men som ved hyttebygging synker interessen for klatring sterkt med alderen og gjelder bare 11 prosent av elevene i tiende klasse. De eldste barna viste minst lyst til å drive med de fleste av de alternative aktivitetene, men fotball, sykling og slalåm er eksempler på aktiviteter som var populære også blant disse elevene. Det kan synes som at mange av de eldste barna har størst interesse for idrettspregede aktiviteter, for eksempel jogging, eller også makelige ferieaktiviteter. Interessen for natur og friluftsliv synes å være knyttet til familiens ferievaner. Denne undersøkelsen viser at mange familier i liten grad bruker naturen og at lysten til å drive med friluftaktiviteter synker sterkt gjennom barneårene. Friluftsliv i form av høsting i naturen – bærplukking, jakt og fiske – er ikke lenger en del av mange familiers liv. Vi ser imidlertid en sammenheng med foreldrenes alder her. Det er særlig barn av de eldste mødrene som har lyst til å plukke blomster og bær. Dette stemmer også med tidsbruksundersøkelsene (Statistisk sentralbyrå 2012) som viser at aldersgruppen 25–44 år (som omfatter de fleste foreldre til barn i grunnskolen) er mindre på tur og bruker mindre tid på idrett og friluftsliv enn aldersgruppene over 45 år. Dette kan ha med en travel småbarnstid å gjøre, men det kan

også være at unge foreldre er sterkere knyttet til en mer urban kultur. Aldersgruppen 25–44 år er for eksempel mer aktive i ulike typer underholdningskultur enn de som er noe eldre (Statistisk sentralbyrå 2012). I tråd med Skår (2010) kan det se ut til at interessen for utendørsaktiviteter i nærmiljøet er avtakende. Dette kan ifølge Mitchell, Kearns og Collins (2007) til dels ha sin rot i at nærmiljøene bygges ut. Naturlige lekearealer tas fra barna og biltrafikk og andre farer gjør foreldrene engstelige. De styrer derfor ofte sine barn mot organiserte aktiviteter innendørs eller i idrettsanlegg. Den sterke dragningen mot skjermaktiviteter tar nok også barna bort fra egenorganisert lek utendørs.

Manglende samsvar mellom hva barn har lyst til å gjøre og det at de faktisk gjør

det de har lyst til, kan ha sammenheng med om de fysiske muligheter er til stede. Det som Heft (1988) i tråd med Gibson (1979) kaller "affordances" – eller "innbydelser" som er en mulig oversettelse. Et tre eller en stein innbyr til klatring. En behøver ikke klatre, men muligheten er der. Et fellestrekk for mange av barns aktiviteter utendørs i det moderne samfunn er at mulighetene – innbydelsene – mangler. 100-meterskogen er forsvunnet. Nesten alle barna i vår undersøkelse bor imidlertid i hus med hage (95,7 prosent) og har kort avstand til friområder. De burde derfor ha mulighet for å utføre en del av de friluftaktivitetene de har lyst til, til forskjell fra mange barn i våre storbyer som bor i blokkbebyggelse i store drabantbyer der det er akutt mangel på friområder.

Referanser

- Bradley, C.B., MCMurray, R.G., Harrell, J.S. og Deng, S. 2000. Changes in common activities of 3rd through 10th graders: The CHIC study. *Medicine & Science in Sports & Exercise* 32: 2071–2078.
- Brown, B., Mackett, R., Gong, Y., Kitazava, K. og Paskins, J. 2008. Gender differences in children's pathways to independent mobility. *Children's Geographies* 6(4): 385–401.
- Chawla, L. 1995. Childhood sources of adult environmentalism. *Barn* 4: 38–48.
- Chawla, L. 2006. Learning to love the natural world enough to protect it. *Barn* 2: 57–78.
- Cherney, I.D. og London, K. 2006. Gender-linked differences in the toys, television shows, computer games, and outdoor activities of 5- to 13-year-old children. *Sex Roles* 54: 717–726.
- Crowe, L. og Bowen, K. 1997. "If you go down to the woods today." *Landscape Design* 261: 26–29.
- De Bruyn, E. H. og Cillessen, A.H.N. 2008. Leisure activity preferences and perceived popularity in early adolescence. *Journal of Leisure Research* 41(3): 351–359.
- Emilsen, K. 2005. Bevisste, fornøyde og aktive foreldre i natur- og friluftsbarnehager. I: Lysklett, O.B., red. 2005. *Ute hele dagen! Artikkelsamling basert på nasjonal konferanse om natur- og friluftsbarnehager*. DMMH publikasjon nr 1: 31–41.
- Foyen-Bruun, E. 2006. *Natur- og friluftsbarnehager: et alternativ for en fri og selvstyrt barndom?* Hovedoppgave, Høgskolen i Oslo.
- Gibson, J.J. 1979. *The Ecological Approach to Visual Perception*. Boston: Houghton-Mifflin.
- Gullestad, M. 1992. *The Art of Social Relations: Essays on Culture, Social Action and Everyday Life in Modern Norway*. Oslo: Scandinavian University Press.
- Hart, R. 1979. *Children's Experience of Place*. New York: Irvington Publishers.
- Heft, H. 1988. Affordances of children's environments: a functional approach to environment description. *Children's Environment/Children's Environments Research Group*. 5: 29–37. New York: Chapman & Hall.

- Hendricks, B. E. 2001. *Designing for Play*. Aldershot: Ashgate.
- Jeanes, R. 2010. Seen but not heard? Examining children's voices in leisure and family research. *Leisure* 34(3): 243–259.
- Kleiven, J. 1992. *Aktivitetstypene i norsk ferie og fritid*. Norsk institutt for Naturforskning, rapport nr 033.
- Kolle, E., Stokke, J.S., Hansen, H.H. og Andersen, S. 2012. *Fysisk aktivitet blant barn og unge i Norge. Resultater fra en kartlegging mars–desember 2011*. Helsedirektoratet, Oslo.
- Kylin, M. 2004. *Från koja till plan*. Dr. avhandling. Sveriges Lantbruksuniversitet, Alnarp
- Larson, R.W. og Verma, S. 1999. How children and adolescents spend time across the world: Work, play, and developmental opportunities. *Psychological Bulletin* 125: 701–736.
- Lidén, H. 2003. Common neighbourhoods – diversified lives. I: K.F. Olwig og Gulløv, red. *Children's Places. Cross-Cultural Perspectives*: 119–138. London: Routledge.
- Louv, R. 2005. *Last Child in the Woods*. Atlantic books, London.
- Lund, B. 1995. "At ein er ute og slikt". *Barn sitt møte med natur – perspektiver på friluftspedagogiske konsekvenser*. Hovedfagsoppgave, Norges Idrettshøgskole.
- MacCoby, E.E. 1990. Gender and relationships: A developmental account. *American Psychologist* 45: 513–520.
- MacCoby, E.E. 1998. *The Two Sexes: Growing Apart, Coming Together*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- McQueen, R.A., Knussen, C. 2006. *Introduction to Research Methods and Statistics in Psychology*: Harlow: Pearson.
- Martinsen, A. 1992. Barn–natur– friluftsliv. Prioritet eller forsømt? Fra idé til aktivitet. DN-notat 1992–6: 108–114.
- Mitchell, H., Kearns, R.A. og Collins, D.C.A. 2007. Nuances of neighbourhood: Children's perceptions of the space between home and school in Auckland. *Geoforum* 38(4): 614–627.
- Mjaavatn, P.E. og Gundersen, K. A. 2005. *Barn-Bevegelse-Oppvekst. Betydningen av fysisk aktivitet for småskolebarns fysiske, motoriske, sosiale og kognitive utvikling*. Oslo: Akilles.
- Nasjonalt folkehelseinstitutt. 2008. Miljø og helse – en forskningsbasert kunnskapsbase. Oslo.
- Nilsen, R.D. 2008. Children in nature: Cultural ideas and social practices in Norway. I: A. James og A. L. James, red. *European Childhoods*. New York: Palgrave Macmillian.
- Rea, L.M., Parker, R.A. 2005. *Designing and Conducting Survey Research. A Comprehensive Guide*. Third edition. San Fransisco: Jossey-Bass.
- Rose, A. og Rudolph, K. D. 2006. A review of sex differences in peer relationship processes: Potential trade-offs for the emotional and behavioral development of girls and boys. *Psychological Bulletin* 132(1): 98–131.
- Samdal, O., Leversen, I., Torsheim, T., Manger, M.S., Brunborg, B.S. og Wold, B. 2009. Trender i helse og livsstil blant barn og unge 1985–2005. Norske resultater fra studien "Helsevaner blant skoleelever. En WHO-undersøkelse i flere land." HEMIL-rapport 3/2009. HEMIL-senteret Universitetet i Bergen.
- Skår, M. 2010. *Experiencing Nature in Everyday Life*. Phd avhandling. Universitetet for miljø- og biovitenskap.
- St.meld. nr. 39 [2000-2001]: Friluftsliv. Miljøverndepartementet.
- Statistisk sentralbyrå. 2012. *Tidene skifter. Tidsbruk 1971–2010*. Oslo: Statistisk Sentralbyrå.
- Steinsholt, K. 2011. *Barns uteleker*. Trondheim: Tapir forlag.

- Strandbu, Å. 2000. *Storbyungdom og natur. En undersøkelse av Osloungdoms forhold til friluftsliv og miljøproblemer*. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. NOVA Rapport 14/00.
- Strong, W. m.fl. 2005. Evidenced based physical activity for school-aged youth. *Pediatrics* 146: 732–737.
- Tomporowski, P.D., Davis, C.L., Miller, P.H. og Naglieri, J. A.2008. Exercise and children's intelligence, cognition, and academic achievement. *Educational Psychology Review* 20(2): 111–131.
- Underwood, M.K. 2004. Gender and peer relations: Are the two gender cultures really all that different? I: Kupersmidt, J.B. og Dodge, K.A., red. *Children's Peer Relations. From Development to Intervention*: 21–36. Washington DC: American Psychological Association.
- Veitch, J., Salmon, J. og Ball, K. 2008. Children's active free play in local neighborhoods: a behavioural mapping study. *Health Education Research* 23: 870–879.
- Ødegårdstuen, T.S. 1995. Er det kjønnsforskjeller i hvilke friluftaktiviteter barn har mest lyst til å delta i? *Barn 1*: 7–24.
- Aas, Ø. 1992. *Barns fritid, friluftsliv og fiskevaner. En undersøkelse blant 5.-9. klassinger i Harstad, Steinkjer og Engerdal. Oppdragsmelding 181*. Norsk institutt for naturforskning (NINA)

Per Egil Mjaavatn, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Pedagogisk institutt
NO-7491 Trondheim, Norge
E-mail: per.egil.mjaavatn@svt.ntnu.no